

liceum / technikum

REPETYTORIUM

historia

- cały materiał w jednej książce ●
- przystępny, zrozumiały język ●
- ważne pojęcia i definicje ●
- ilustracje, zdjęcia, mapy ●
- tabele, zestawienia, infografiki ●

2024

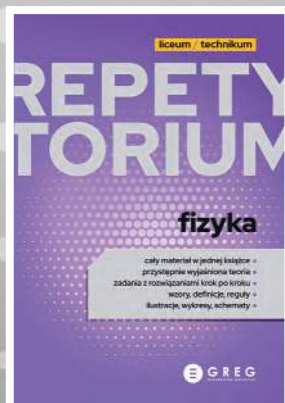
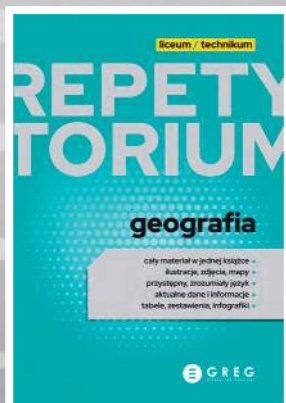
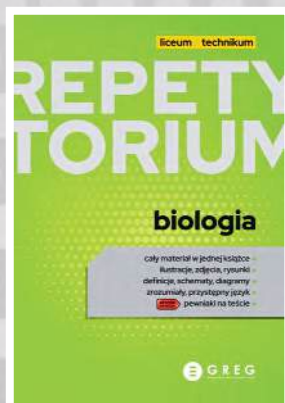
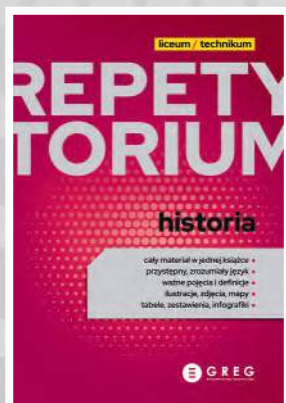
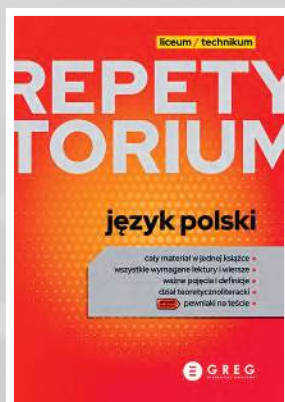
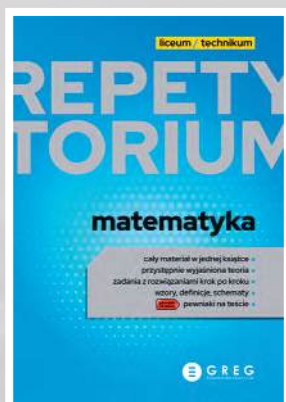
NOWA PODSTAWA
PROGRAMOWA

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Aktualne, zawierające wszystkie niezbędne informacje i bogaty materiał ilustracyjny – najlepsze repetytoria dla uczniów liceum i technikum.

Wiemy, jak dobrze przygotować się do matury!

liceum / technikum

REPETY TORIUM

historia

NOWA
MATURA

liceum / technikum

REPETYTORIUM

historia

Autorzy:

Agnieszka Kręć, Piotr Mulkowski, Jerzy Noskowiak, Beata Zapiór

Nadzór merytoryczny:

Anna Grzesik, Agnieszka Chłosta-Sikorska, Katarzyna Kiefek, Robert Kisiel,
Anna Kwiatek, Konrad Sebastian Morawski, Michał Oberc, Joanna Skowronek

Korekta:

Katarzyna Curyło, Karolina Rymut-Kościelniak, Maria Zagnińska

Redaktor serii:

Agnieszka Antosiewicz

ISBN 978-83-8186-068-0

Wydanie II

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B

31-979 Kraków

tel. 12 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych,
wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Skład i łamanie:

Pracownia Register

Projekt i opracowanie graficzne okładek:

Aleksandra Zimoch

Zdjęcia:

123455543, s. 39; Anastasios71, s. 25; arway, s. 245; badahos, s. 151; Bill Perry, s. 248; Darios, s. 159;
Dome LifeThibaan, s. 85; Elzbieta Sekowska, s. 250; FER737NG, s. 250; Gabriel Georgescu, s. 39; HobbitArt,
s. 459; Iconic Bestiary, s. 11; JeniFoto, s. 62; Morphart Creation, s. 218; Paul Shark, s. 39; Porcupen, s. 90;
travelview, s. 249; ventdusud, s. 151; WGXC, s. 343; ZouZou, s. 151 / Shutterstock.com

Livioandronico2013/CC BY-SA 4.0/Wikimedia Commons; Shonagon/CC0/Wikimedia Commons; Sting/CC BY-SA 2.5/
Wikimedia Commons; CC BY-SA 3.0/Wikimedia Commons; www.histoire-image.org/CC BY-SA 3.0/Wikimedia Commons;
Bundesarchiv Bild 137-049278/CC-BY-SA 3.0, CC BY-SA 3.0 de/Wikimedia Commons; Joost Evers/Anefo/Nationaal
Archief 925-1174/CC BY-SA 3.0/Wikimedia Commons; CC BY-SA 2.0/Wikimedia Commons; The U.S. National Archives/
David Falconer/Wikimedia Commons; Artur MIKUT/CC BY-SA 3.0 pl/Wikimedia Commons; Rijksmuseum, CC0/Wikimedia
Commons; Stadtarchiv Linz am Rhein/StAL BA 303/CC BY-SA 2.0/Wikimedia Commons; polona.pl; SuperGlob/CC BY 4.0/
Wikimedia Commons; Cezary p/CC BY-SA 4.0/Wikimedia Commons; Anna Saini/CC BY 3.0 pl/Wikimedia Commons

Pozostałe ilustracje: Domena publiczna

Wstęp

Drogi Uczniu!

Trzymasz w ręku *Repetitorium – historia*, które jest najnowszym i najbardziej aktualnym kompendium wiedzy dostępnym na rynku. Nasza najnowsza propozycja to solidnie zebrany i uszeregowany materiał, podany w przystępnej formie, który pomoże Ci w opanowaniu wiedzy z tego przedmiotu przez kolejne lata nauki w szkole średniej. Pomoże Ci również zdać maturę z historii w obecnie obowiązującej formule. Przyjazna i przejrzysta forma książki sprawia, że chętnie będziesz po nią sięgał podczas powtórek i przygotowywania się do sprawdzianów.

Zebraliśmy dla Ciebie w jednej książce wszystkie niezbędne wiadomości z zakresu całego liceum/technikum. Są one podane w prosty i zrozumiały sposób. Naszym głównym celem było stworzenie książki, w której selekcja i układ treści będą ściśle odwzorowywać wymagania zawarte w nowej podstawie programowej. Znajdziesz tutaj dokładne objaśnienia, definicje, wykresy i tabele, dzięki którym nie będziesz miał problemów z opanowaniem potrzebnej Ci wiedzy.

Nasza książka jest skierowana do uczniów szkół średnich jako pomoc w przygotowaniu do czekających Was przez kolejne lata klasówek, sprawdzianów czy odpowiedzi ustnych. Jest to równocześnie doskonała pozycja dla maturzystów. Jej ogromną zaletą jest to, że zebraliśmy cały materiał w jednej książce – nie musisz już szukać potrzebnych materiałów w kilku różnych pozycjach. Wszystko, czego potrzebujesz, znajdziesz w *Repetitorium – historia* Wydawnictwa GREG.

Cieszymy się, że nasza praca pomoże Ci – Drogi Uczniu – w osiągnięciu sukcesów przez kolejne lata nauki w szkole średniej, a także podczas przygotowywania się do egzaminu dojrzałości.

Autorzy i Wydawnictwo GREG

Spis treści

STAROŻYTNOŚĆ

Pierwsze cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu 11

- 11 Ewolucja człowieka
- 12 Cechy społeczności cywilizowanej
- 13 Dzieje polityczne
- 14 Kręgi cywilizacyjne – charakterystyka
- 22 Osiągnięcia pierwszych cywilizacji

Antyczna Grecja 24

- 24 Periodyzacja dziejów
- 24 Kultury przedhelleńskie
- 26 Ustrój starożytnej Grecji
- 30 Sytuacja gospodarcza starożytnej Grecji
- 32 Społeczeństwo
- 33 Konflikty zbrojne
- 36 Hegemonia Macedonii
- 38 Kultura starożytnej Grecji
- 45 Wkład Greków w kulturę europejską

Cywilizacja starożytnego Rzymu 46

- 46 Periodyzacja dziejów Rzymu
- 46 Italia przedrzymska
- 47 Ustrój starożytnego Rzymu
- 52 Przyczyny upadku cesarstwa zachodniorzymskiego
- 53 Gospodarka
- 54 Społeczeństwo rzymskie
- 54 Podboje Rzymu
- 59 Religia
- 61 Kultura starożytnego Rzymu

ŚREDNIOWIECZE

Polityka i ustrój 69

- 69 Periodyzacja dziejów
- 69 Trzy kręgi cywilizacyjne w basenie Morza Śródziemnego
- 74 Monarchia w średniowieczu
- 76 Państwo Franków
- 80 Powstanie państw narodowych
- 82 Powstanie państw w Europie Północnej i Środkowo-Wschodniej
- 85 Sąsiedzi Polski od X do XIV wieku
- 88 Powstanie monarchii stanowych w Europie Zachodniej
- 89 Państwo polskie w okresie panowania pierwszych Piastów

- 100 Rozbicie dzielnicowe w Polsce
- 105 Władza i społeczeństwo w Polsce w XI i XII wieku
- 107 Polska za Władysława Łokietka (1306–1333)
- 108 Polska Kazimierza Wielkiego (1333–1370)
- 111 Panowanie andegaweńskie w Polsce
- 112 Unie Polski z sąsiadami od XIV do XVI wieku
- 116 Stosunki polsko-krzyżackie od XIII do XVI wieku

Gospodarka 120

- 120 Rolnictwo i wieś w Europie Zachodniej
- 122 Miasta średniowieczne
- 125 Gospodarka Polski na tle gospodarki średniowiecznej Europy

Spółeczeństwo 128

- 128 *Christianitas*
- 128 Kształtowanie się systemu feudalnego w Europie
- 130 Społeczeństwo stanowe w Europie
- 130 Społeczeństwo stanowe w Polsce

Wojny i konflikty 134

- 134 Zagrożenie mongolskie
- 135 Wyprawy krzyżowe
- 139 Wojna stuletnia
- 141 Rewolucja husycka

Religia 143

- 143 Islam
- 144 Kościół na Wschodzie
- 144 Kościół katolicki w okresie średniowiecza
- 147 Zakony w średniowieczu
- 148 Herezje średniowieczne
- 149 Kościół w Polsce

Kultura średniowiecza 152

- 152 Średniowiecze na Zachodzie
- 154 Architektura
- 157 Kultura Polski

HISTORIA NOWOŻYTNA XVI–XVIII WIEK

Odkrycia geograficzne 163

- 163 Przyczyny odkryć geograficznych
- 164 Chronologia
- 165 Cywilizacje prekolumbijskie
- 167 Ekspansja kolonialna
- 168 Skutki wielkich odkryć geograficznych

Polityka i ustrój 169

- 169** Poglądy na władzę i państwo w nowożytności
- 170** Ustrój państw w epoce nowożytnej
- 176** Ważniejsze dynastie europejskie
- 177** Francja w epoce nowożytnej
- 182** Anglia w czasach nowożytnych
- 186** Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej
- 188** Polityka dynastyczna Jagiellonów
- 190** Kształtowanie się demokracji szlacheckiej w Polsce
- 193** Polityka zagraniczna ostatnich Jagiellonów
- 194** Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów
- 197** Początki rządów oligarchii magnackiej w Polsce
- 200** Polska w czasach saskich
- 203** Czasy stanisławowskie
- 210** Polacy a Napoleon Bonaparte

Gospodarka 213

- 213** Teorie ekonomiczne epoki nowożytnej
- 214** Gospodarka nowożytnej Europy
- 217** Rewolucja przemysłowa w Anglii
- 218** Następstwa rewolucji przemysłowej

Wojny i konflikty 219

- 219** Wojny religijne
- 220** Wybrane konflikty zbrojne XVI–XVIII w.
- 221** Wojna trzydziestoletnia (1618–1648)
- 223** Wojny Rzeczypospolitej w XVI–XVII wieku
- 230** Wojny Rzeczypospolitej w II połowie XVIII wieku
- 232** Wojny rewolucyjne i napoleońskie (1793–1815)

Religia 234

- 234** Reformacja w Europie
- 236** Reforma Kościoła katolickiego
- 238** Reformacja w Polsce

Kultura 239

- 239** Humanizm i odrodzenie
- 243** Renesans w Polsce
- 245** Barok
- 251** Oświecenie

EUROPA I ŚWIAT W LATACH 1815–1918**Polityka i ustrój w XIX w. 259**

- 259** Ideologie polityczne i społeczne w XIX wieku
- 265** Kongres wiedeński

- 268 Rosja w latach 1815–1914
- 269 Ewolucja ustroju i życie polityczne Francji (1815–1914)
- 271 Monarchia habsburska (1815–1914)
- 272 Wielka Brytania po 1815 roku
- 274 Kraje niemieckie i Niemcy w XIX wieku
- 277 Państwa włoskie na drodze do zjednoczenia
- 279 Stany Zjednoczone w XIX i na początku XX w.
- 280 Daleki Wschód w XIX w.
- 282 Sytuacja polityczna ziem polskich w latach 1815–1914
- 297 Rozwój partii i ugrupowań politycznych na ziemiach polskich w XIX i na początku XX wieku

Gospodarka i społeczeństwo w XIX wieku 300

- 300 Przemiany gospodarcze w XIX w.
- 302 Życie gospodarcze na ziemiach polskich w XIX w. I na początku XX w.
- 304 Społeczeństwo industrialne i jego charakterystyka

Wojny i konflikty zbrojne w XIX wieku (do 1914 r.) 309

- 309 Funkcjonowanie Świętego Przymierza
- 309 Wiosna Ludów w Europie (1848–1849)
- 311 Wojna krymska (1853–1856)
- 313 Wojna secesyjna (1861–1865)
- 314 Wojny Prus
- 315 Mocarstwa kolonialne i konflikty w koloniach
- 318 Wojna rosyjsko-japońska (1904–1905)
- 319 Polskie zrywy niepodległościowe w XIX wieku i na początku XX (do roku 1914)

I wojna światowa (1914–1918) 328

- 328 Przyczyny konfliktu
- 329 Wybuch wojny
- 329 Przebieg działań wojennych
- 330 Działania zbrojne na innych frontach
- 331 Bilans wojny
- 332 Sprawa polska w czasie I wojny światowej
- 336 System wersalsko-waszyngtoński

Nauka i sztuka w XIX wieku 339

- 339 Nauka i technika w XIX wieku (do 1914 roku)
- 341 Główne style i kierunki w sztuce XIX wieku
- 344 Polscy uczeni, odkrywcy i wynalazcy w XIX wieku

Religia 346

- 346 Kościół wobec najważniejszych wyzwań XIX wieku

Zmiany społeczno-obyczajowe 348

XX wiek

Europa i świat w dwudziestoleciu międzywojennym 353

- 353 Ustroje polityczne XX wieku
- 356 Włochy w okresie międzywojennym
- 357 Od Rosji do ZSRR
- 360 Niemcy w okresie międzywojennym (1918–1939)
- 365 Upadek Imperium Osmańskiego
- 365 II Rzeczpospolita (1918–1939)
- 382 Wybrane konflikty zbrojne dwudziestolecia

II wojna światowa (1939–1945) 384

- 384 Geneza
- 385 Najważniejsze działania na frontach II wojny światowej
- 397 Polska i Polacy w czasie II wojny światowej (1939–1945)

Europa i świat po II wojnie światowej 415

- 415 Zimna wojna w teorii i praktyce
- 417 Europa Zachodnia po II wojnie światowej
- 424 ZSRR i Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej
- 430 Stany Zjednoczone po II wojnie światowej
- 434 Ameryka Łacińska po II wojnie światowej
- 435 Azja po II wojnie światowej
- 440 Afryka po II wojnie światowej
- 442 Polska po II wojnie światowej

Gospodarka w XX wieku 460

- 460 Poglądy na gospodarkę
- 460 Charakterystyka systemu produkcji
- 461 Pieniądz
- 461 Gospodarka państw totalitarnych
- 462 Kryzysy gospodarcze w XX wieku

Wybrane konflikty i problemy XX wieku 464

- 464 Konflikty jugosłowiańskie
- 465 Powstanie i działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ)
- 467 Terroryzm

Religia w XX wieku 469

- 469 Religie we współczesnym świecie
- 469 Sobór watykański II (1962–1965)
- 470 Religie i Kościół katolicki w Polsce

Kultura, sztuka i nauka w XX wieku 474

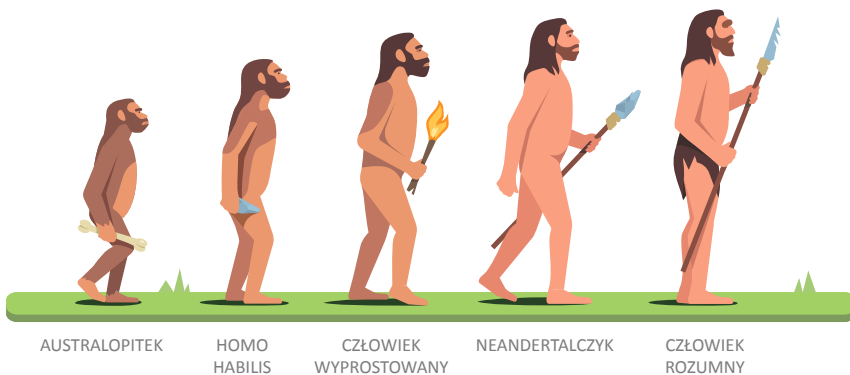
- 474 Sztuka XX wieku
- 476 Nauka i technika XX wieku
- 477 Kultura XX wieku

Pierwsze cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu

Hominid – prehistoryczna kopalna forma ssaków z rzędu naczelnych, do której rodziny zalicza się także współczesny człowiek.

Ewolucja człowieka

1. Australopitek – 5–1,3 mln lat temu,
2. „Homo habilis” – „człowiek zręczny” – 2,5–1,4 mln lat temu,
3. *Homo erectus* – człowiek wyprostowany – 1,6 mln–250 tys. lat temu,
4. Neandertalczyk – rozumny człowiek neandertalski – 400 tys.–24,5 tys. lat temu,
5. *Homo sapiens sapiens* – współczesny człowiek rozumny – 100 tys.–40 tys. lat temu.

Cywilizacja – pewien poziom rozwoju, osiągnięty przez społeczeństwo w danej epoce historycznej, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu dorobku materialnego.

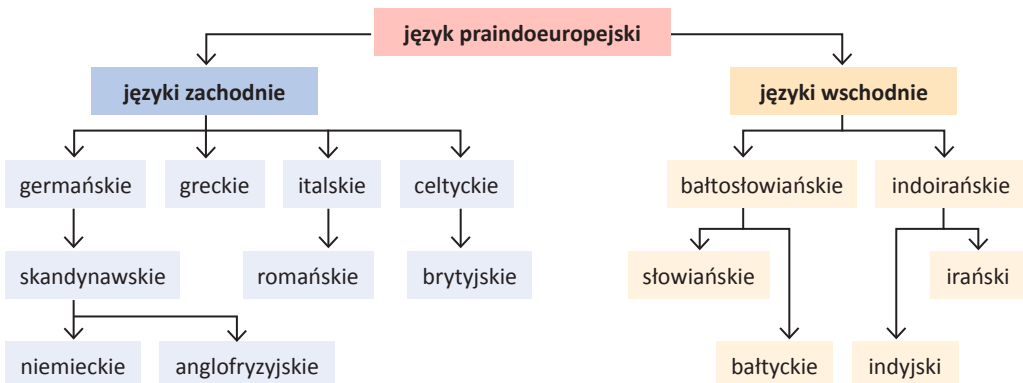
Cechy społeczności cywilizowanej

- złożona, państwowa struktura polityczna (minimum to władza posługująca się jakimś aparatem przymusu, uznawana przez wszystkich mieszkańców określonego terytorium)
- rozwinięty podział społeczeństwa, istnienie różnych grup zawodowych poza rolnikami, prowadzenie handlu, wyłonienie elit politycznych, majątkowych, intelektualnych
- wytworzenie wspólnej dla mieszkańców kultury, powszechnie podzielanych wartości duchowych (często kultura łączyła mieszkańców wielu mniejszych państw)
- powstanie nauki, stały rozwój technologiczny
- posługiwanie się pismem

prehistoria	od pojawienia się człowieka do wynalezienia pisma ok. 4000 lat p.n.e.	epoka kamienia od ok. 2 mln lat p.n.e. do ok. 2 tys. lat p.n.e.	paleolit (od ok. 2 mln do ok. 8 tys. lat p.n.e.) mezolit (od ok. 8 tys. do ok. 5 tys. lat p.n.e.) neolit (od ok. 7 tys. do ok. 2 tys. lat p.n.e.)
		epoka brązu od ok. 2 tys. lat p.n.e. do ok. IX w. p.n.e.	
		epoka żelaza od ok. IX-VI w. p.n.e., w znaczeniu historycznym trwa do dziś, w sensie archeologicznym skończyła się w XIII w. n.e.	
starożytność	od ok. 4000 lat p.n.e. do 476 r. n.e. (upadek cesarstwa zachodniorzymskiego)		
średniowiecze	od 476 r. n.e. do schyłku XV w. (1453 r. – upadek Konstantynopola, 1492 r. – odkrycie Ameryki przez Krzysztofa Kolumba, 1440 lub 1450 r. – wynalezienie ruchomej czcionki drukarskiej przez Jana Gutenberga)		
czasy nowożytne	od XVI w. do 1914/1918 r. (początek/koniec I wojny światowej)		
czasy współczesne	od 1918 r. i trwają nadal		

Podstawą określenia przynależności etnicznej danego ludu jest język.

Dzieje polityczne¹

okres	Mezopotamia	Egipt	Indie	Chiny
koniec IV tysiąclecia p.n.e.	3100–2350 – rozkwit miast-państw Sumerów w południowej Mezopotamii	5200–3000 – okres predynastyczny Ok. 3050 – zjednoczenie Egiptu przez Menesa	–	–
III tysiąclecie p.n.e.	2334 – powstanie państwa Sargona – pierwszego wielkiego państwa w Mezopotamii ok. 2000 – koniec świetności Sumerów, atak Amorytów	3000–2640 – okres wczesnodynastyczny 2640–2155 – Stare Państwo » budowa Piramid w Gizie 2155–2100 – I okres przejściowy, kryzys państwa 2100–1785 – Średnie Państwo	2750–1500 – istnienie pierwszej cywilizacji w dolinie Indusu	–
II tysiąclecie p.n.e.	1792–1750 – panowanie Hammurabiego w Babilonie XVI w. – ataki Hetytów na Mezopotamię XIII w. – wzrost potęgi państwa asyryjskiego	1785–1550 – II okres przejściowy » panowanie Hyksosów w północnym Egipcie 1550–1070 – Nowe Państwo » okres największej świetności » podporządkowanie Syrii, Palestyny, Nubii » wyjście Izraelitów z Egiptu	ok. 1400 – zajęcie całych północnych Indii przez Ariów	ok. 1766 – początek państwa chińskiego (dynastia Shang)
I tysiąclecie p.n.e.	IX–VII w. – okres największej świetności Asyrii 612 r. – upadek Asyrii VII–VI w. – państwo nowobabilońskie 559–539 – panowanie perskiego władcy Cyrusa	1070–664 – III okres przejściowy » podbój Egiptu przez Syrię (Asurbanipal) 664–332 – Epoka Późna » 570 – atak państwa babilońskiego na Egipt		
I tysiąclecie p.n.e.	– podbój Mezopotamii i Azji Mniejszej 331 – podbój Persji przez Aleksandra Wielkiego	525–404 – okres panowania Persów 404–343 – odzyskanie niezależności 343–332 – drugi podbój perski 332 – podbój Egiptu przez Aleksandra Wielkiego	VI–V w. – działalność Buddy 327–325 – Aleksander Wielki w Indiach	VI w. – działalność Lao Tsy (Lao-cy) i Konfucjusza (VI–V w.) 221 p.n.e. – 220 n.e. – okres zjednoczonych Chin

¹ Daty w tabelce są datami umownymi ze względu na rozbieżność wyników dotychczasowych badań i ustaleń.

Podział państwa Karola Wielkiego

Powstanie państw narodowych

Niemcy w X–XII w.

Państwo wschodniofrankijskie obejmowało tereny Bawarii, Alamanii (Szwabii), Saksonii, Turyngii, Frankonii i Lotaryngii. Obszar ten zamieszkiwany był w większości przez ludność germańską, był słabiej rozwinięty gospodarczo i kulturowo niż zachodnia część Królestwa Franków. Pod koniec IX w. nastąpiło osłabienie władzy centralnej i wzmocnienie książąt lokalnych. Ostatnim władcą z dynastii karolińskiej był **Ludwik Dziecię**, który zmarł w **911 r.** Wtedy po raz pierwszy wybrano księcia niepo pochodzącego z dynastii karolińskiej, a **tron dziedziczny** został przekształcony w **elekcyjny**.

Francja

Część zachodnia Królestwa Franków była podzielona na wiele dzielnic. Książęta lokalni prowadzili ze sobą nieustające walki, a władza Karolingów była jedynie nominalna. W **987 r.** zmarł ostatni władca z dynastii Karolingów, **Ludwik V**, a królem obwołano księcia **Hugona Kapeta** – we Francji rozpoczęło się panowanie linii **Kapetyngów**. Wydarzenie to zamyka okres dziejów królestwa zachodniofrankijskiego i otwiera historię królestwa **Francji**.

Pozycja pierwszych władców Francji była początkowo słaba. Podstawą ich władzy była osobista domena, która w X w. obejmowała jedynie niewielkie tereny wokół Paryża i Orleanu. Większość zaś obszaru stanowiły władztwa wasalne, uznające zwierzchnictwo króla.

Od XI w. nastąpił proces wzmocnienia władzy przez Kapetyngów poprzez różnego rodzaju zabiegi:

- koronacja następcy za życia władcy (*vivente rege*), co spowodowało, że korona z elekcyjnej stała się dziedziczna
- **zasada primogenitury** – dziedziczenie władzy przez **najstarszego syna**, wyłącznie w linii męskiej
- powiększanie domeny głównie poprzez małżeństwa z dziedziczkami władstw terytorialnych, a także kupno ziemi
- poparcie Kościoła dla Kapetyngów (król powoływał dostojników kościelnych wśród oddanych mu ludzi)

Największym zagrożeniem dla Kapetyngów okazali się książęta Normandii (od 1066 r. byli jednocześnie królami Anglii). Dzięki małżeństwom stali się oni z czasem najpotężniejszymi władcami feudalnymi we Francji i rywalami do korony francuskiej. Walki między Kapetyngami a Plantagenetami (dynastia spokrewniona z dynastią normandzką, sprawująca władzę w Anglii) trwały do XIV w. Największe ich nasilenie przypada na II poł. XII w., w okresie panowania Henryka II w Anglii.

Po śmierci Henryka II jego syn, **Ryszard Lwie Serce** (1189–1199), mocno zaangażował się w ideę krucjat, co wykorzystał jeden z najwybitniejszych Kapetyngów, **Filip II August** (1180–1223). Walki o władzę Ryszarda z jego bratem, **Janem bez Ziemi** (1199–1216), znacznie osłabiły pozycję Plantagenetów w Europie. Po śmierci Ryszarda Jan utracił większość posiadłości francuskich na rzecz **Filipa II Augusta (bitwa pod Bouvines, 1214 r.)**.

Sukces polityki Filipa II Augusta zapoczątkował budowę potężnej monarchii francuskiej. W 1224 r. Anglicy posiadali we Francji już tylko niewielki obszar w okolicach Bordeaux (Gujenna).

Anglia

Do **V w. n.e.** ziemie Brytanii znajdowały się w obszarze Imperium Rzymskiego. Na początku tego wieku (407 r.) legiony rzymskie opuściły te tereny. Od **połowy V w.** południowa i środkowa część Brytanii zasiedlane były przez germańskie plemiona Jutów, Sasów, Anglów, przybyłych z Saksonii i Jutlandii. Były to ludy pogańskie, nietworzące jednolitego państwa, żyjące w grupach plemiennych. Do **VI w.** istniały tu liczne małe królestwa celtyckie, germańskie i celtycko-germańskie, walczące między sobą (z tego okresu wywodzi się legenda o królu Arturze i jego rycerzach).

Najazd plemion pogańskich zniszczył chrześcijaństwo w Brytanii (chrześcijanie wyparci z Brytanii przetrwali w Irlandii). Dopiero w VI–VII w. nastąpiła chrystianizacja ludności germańskiej, która przyspieszyła zjednoczenie państwa. Do zjednoczenia Anglii doprowadził władca Wessexu **Alfred Wielki pod koniec IX w.**

W latach 1016–1042 Anglia znajdowała się we władaniu Duńczyków, jednakże po śmierci władcy **Kanuta I Wielkiego** odzyskała niepodległość, a na tron powróciła dynastia anglosaska (od 1042 r. tron objął Edward Wyznawca).

Po bezpotomnej śmierci Edwarda Wyznawcy rozgorzała walka o władzę. Pretensje do tronu zgłaszali: księżę Normandii **Wilhelm**, któremu rzekomo Edward obiecał tron przed śmiercią,

Rozpad organizacji kościelnej nastąpił po śmierci Mieszka II, kiedy państwo polskie pograżyło się w chaosie. Wtedy doszło także do reakcji pogańskiej – wystąpienia ludności przeciwko nowej religii. Po najeździe Brzetysława (1038 r.) upadło arcybiskupstwo gnieźnieńskie, książę czeski zniszczył Gniezno i wywiózł do Czech relikwie św. Wojciecha.

Jan Matejko, *Zaprowadzenie chrześcijaństwa*; 1889 – obraz z cyklu *Dzieje cywilizacji w Polsce*; w centralnej części obrazu, ubrany na czarno Radzim Gaudenty, przy chrzcielnicy św. Wojciech, Mieszko I stoi oparty o krzyż, Dobrawa trzyma zapaloną świecę

Odbudowy Kościoła podjął się Kazimierz Odnowiciel. Około 1046 r. odbudowano biskupstwo w Krakowie, nowym biskupem został mnich benedyktyński Aron.

Po śmierci Kazimierza jego dzieło kontynuował jego syn, Bolesław Szczodry. Za jego panowania zostało odbudowane arcybiskupstwo w Gnieźnie, obok istniejącego biskupstwa w Krakowie powołano biskupstwa w Poznaniu i Płocku.

Do XIII w. Kościół w Polsce był bardzo mocno uzależniony od władzy świeckiej. Na władcy spoczywał obowiązek utrzymania Kościoła i zapewnienia mu materialnych warunków egzystencji. Świadczenie na rzecz Kościoła – **dziesięcina** – początkowo było wypłacane ze skarbu księcia. Później zostało przerzucone na ogół ludności.

Z czasem nastąpiło uniezależnienie się Kościoła od władzy świeckiej. Było to efektem licznych nadań ziemskich, immunitetów i przywilejów, którymi władcy obdarowywali duchowieństwo.

Zakony w Polsce

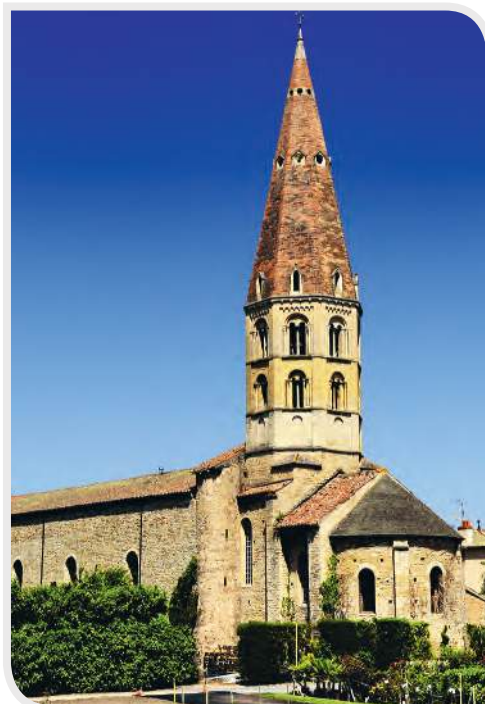
zakon	działalność
benedyktyni	Byli pierwszymi duchownymi, którzy przybyli do Polski. Przebywali początkowo w otoczeniu księcia, służąc mu radą i pomocą, wspierali proces chrystianizacji kraju. Na dobre benedyktyni osiedlili się w Polsce dopiero za czasów Kazimierza Odnowiciela, który nadał im opactwo w Tyńcu (1044) i w Mogilnie (1050). Później powstało opactwo w Lubiniu (Wielkopolska) i w Lubiążu (Śląsk).
cystersi	Pojawili się na ziemiach polskich w latach czterdziestych XII w. Osiedlili się najwcześniej w Jędrzejowie (1140), Sulejowie, Wąchocku, Łeknie i Lubiążu.
norbertanie	Przybyli do Polski w latach sześćdziesiątych XII w., osiedlili się w Brzesku niedaleko Wiślicy.
joannici	Pierwszy dom joannitów w Polsce został ufundowany w Zagości (1166) przez Henryka Sandomierskiego. Później powstały kolejne na Śląsku – w Strzegomiu i Wrocławiu. Prawdopodobnie prowadzili oni głównie szpitale i domy dla pielgrzymów.
dominikanie	Pojawili się w Polsce w XIII w. W 1222 r. otrzymali w Krakowie kościół Świętej Trójcy. Ich głównym zadaniem było głoszenie kazań, stąd w przeciwieństwie do benedyktynów i cystersów działali w miastach, często w środowiskach uniwersyteckich.
franciszkanie	Przybyli do Wrocławia w 1236 r. Później otrzymali nadania w Krakowie, Sączu, Gnieźnie, Kaliszu. Zakony te cieszyły się dużą popularnością i wywarły znaczny wpływ na kształtowanie się modelu pobożności. Franciszkanie jako pierwsi wprowadzili spowiedź indywidualną, ich świątynie były otwarte dla wszystkich wiernych (w przeciwieństwie do świątyń benedyktyńskich i cysterskich).

Opactwo benedyktynów w Tyńcu

Sanktuarium Al-Kaba w Mekce
(obecnie Arabia Saudyjska)

Opactwo w Cluny (Francja) –
zachowana zabytkowa część kościoła

Reforma Kościoła katolickiego

Kontrreformacja – ruch w Kościele katolickim skierowany przeciwko reformacji, trwający od połowy XVI w. do końca XVII w. Kontrreformację zapoczątkował papież Paweł III, kontynuował Paweł IV. Obaj są uznawani za reformatorów Kościoła.

SOBÓR TRYDENCKI (1545–1563)

- zwołany za pontyfikatu Pawła III
- obradował od 1545 r. z przerwami do 1563 r.
- decyzje soboru dotyczyły zagadnień teologicznych i organizacyjnych

postanowienia antyprotestanckie	organizacja Kościoła
<ul style="list-style-type: none"> » potwierdzenie zasady obecności Chrystusa w eucharystii i uznanie mszy św. za ofiarę » potwierdzenie pozycji papieża » utrzymanie siedmiu sakramentów » tradycja czytania <i>Pisma Świętego</i> » interpretacja <i>Pisma Świętego</i> – tylko przez papieża » potępienie teorii predestynacji (wiara nie jest wystarczającym warunkiem zbawienia, niezbędne są jeszcze dobre uczynki) » Trydenckie Wyznanie Wiary: katechizm » wykluczenie zbawienia poza Kościołem » łacina językiem liturgii 	<ul style="list-style-type: none"> » reforma duszpasterstwa » reforma kształcenia: seminaria duchowne, uczelnie katolickie » dyscyplina wewnątrzkościelna » zakaz łączenia w jednym ręku kilku godności kościelnych » wizytacje parafii przez biskupów » rezydowanie w diecezjach » obowiązek noszenia szat liturgicznych » rejestracja wiernych: księgi parafialne » przyciąganie wiernych do Kościoła: oprawa liturgiczna » wspieranie literatury i sztuki (zgodnej ze stanowiskiem Kościoła) » działalność misyjna zakonów

NOWE ZAKONY

zakon	zakonodawca	charakter zakonu
jezuici	św. Ignacy Loyola (1534)	hierarchiczna struktura na czele z generałem; czwarty ślub: posłuszeństwa papieżowi; szkolnictwo, działalność misyjna, ewangelizacja; wpływ na dworach (m.in. Zygmunt III Waza); intelektualizm; <i>ad maiorem dei gloriam</i> (dla większej chwały Bożej)
pijarzy	św. Józef Kalasanty (1597)	rozwój oświaty wśród ubogich <i>pietas et litterae</i> (pobożność i nauka)
teatyni	św. Kajetan (1524)	ożywianie działalności duchowieństwa; współpraca z innymi chrześcijanami (Ormianie, prawosławni); ewangelizacja, szkolnictwo
bonifratrzy	św. Jan Boży (1540)	opieka nad chorymi, ślub troskliwej opieki

zakon	zakonodawca	charakter zakonu
kamilianie	św. Kamil de Lellis (1584)	niesienie pomocy duchowej i cielesnej chorym i ubogim
kapucyni	Matteo Serafini da Bascio (1528)	ubóstwo, zakaz posiadania wszelkiej własności, opieka nad chorymi i więźniami

INDEKS KSIĄG ZAKAZANYCH

- wprowadzony w 1559 r. przez Pawła IV
- znajdowały się na nim dzieła, których nie wolno było katolikom czytać pod groźbą ekskomuniki
- na indeksie znalazły się obok literatury protestanckiej dzieła katolickich uczonych, niezgodne z obowiązującą doktryną Kościoła (np. *O obrotach ciał niebieskich* M. Kopernika, dzieła N. Machiavellego, Galileusza, G. Bruna, A. Frycza Modrzewskiego)

ŚWIĘTA INKWIZYCJA

- odnowiona w 1542 r. przez Pawła III
- na czele stało Święte Oficjum, które miało nadzorować działalność sądów inkwizycyjnych
- głównym zadaniem inkwizycji było zwalczanie herezji poprzez wykrywanie, nawracanie i karanie heretyków
- wśród osób, które padły ofiarą inkwizytorów, znaleźli się: Giordano Bruno (spalony na stosie w 1600 r.), Galileusz (oskarżony o herezję odwołał swoje poglądy, dzięki czemu uniknął kary, został zrehabilitowany w 1992 r. przez papieża Jana Pawła II)

Działania te przyczyniły się do zahamowania postępu reformacji i wzmocnienia pozycji Kościoła katolickiego w krajach tradycyjnie katolickich (Hiszpania, Portugalia).

Pomnik Giordano Bruna na Campo di Fiori, placu w Rzymie, na którym spalono uczonego za herezję w 1600 roku

W Królestwie Polskim główne ośrodki przemysłowe skupione były w tzw. Zagłębiu Starepolskim, Dąbrowskim (Huta Bankowa) oraz wokół Warszawy (przemysł metalowy) i Łodzi (cukrownictwo, włókiennictwo). W I połowie XIX w. sytuacja gospodarcza Kongresówki to polityka ministra skarbu Ksawerego Druckiego-Lubeckiego i Stanisława Staszica – dążyli do obniżenia ceł (zniesiono je w latach 1822–1832) oraz poprawy sytuacji ekonomicznej. W 1817 r. z inicjatywy Stanisława Staszica powstał Korpus Górniczy – przygotowujący kadrę do pracy w kopalniach, dający przywileje górnikom. W 1825 r. powstało Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, a w 1828 r. Bank Polski. Od połowy XIX w. rozpoczęły się modernizacja i industrializacja, wspierane przez rząd rosyjski. Głównymi dziedzinami rozwoju były: hutnictwo, przemysł lekki, maszynowy, elektrotechniczny, produkujące na rynek rosyjski. Równoległe miał miejsce eksport surowców i produktów rolno-spożywczych na zachód Europy.

Na terenach Galicji, gdzie dominowała gospodarka rolna, miała miejsce „wysypowa” industrializacja, obejmująca Śląsk Cieszyński, okręg Jaworzna, Zagłębie Borysławskie oraz Jasło. Brak kapitału oraz konkurencja z innymi ziemiami monarchii habsburskiej spowodowały jednak bardzo wolne tempo industrializacji. Przemysł galicyjski to rozwój żup solnych w Wieliczce i Bochni. Przemysł metalurgiczny rozwinięty był w Krakowie i Sanoku, włókienniczy w Białsku-Białej i Cieszynie. Rozwijały się pod względem wydobycia ropy naftowej i gazu ziemnego Doły Jasielsko-Sanockie (po wynalezieniu w 1853 r. lampy naftowej przez Ignacego Łukasiewicza). W Galicji istniały też cukrownie, papiernie i gorzelnie.

Spółeczeństwo industrialne i jego charakterystyka

Postępująca industrializacja, urbanizacja oraz likwidacja relikwów feudalizmu spowodowały głębokie przeobrażenia w strukturze społecznej.

Arystokracja i szlachta, dotąd dominujące warstwy, utraciły monopol na władzę, szczególnie po wydarzeniach Wiosny Ludów (1848). Związane to było ze stopniowym ograniczeniem przywilejów ekonomicznych (m.in. uwłaszczenie w Europie Środkowo-Wschodniej) oraz silnymi powiązaniem z zachodnioeuropejską burżuazją. Jedynym państwem europejskim, w którym arystokracja i szlachta zachowały decydujące miejsce w strukturze społecznej, była Rosja.

Najszybciej postępujące zmiany nastąpiły w obrębie burżuazji. Nie bez przyczyny wiek XIX nazwano „wiekiem burżuazji”. W wyniku procesów gospodarczych nastąpiło zróżnicowanie tej warstwy na wielką burżuazję, klasę średnią i drobnomieszczaństwo. Pierwszą reprezentowali wielcy przemysłowcy, bankierzy oraz właściciele domów handlowych. W skład klasy średniej wchodził przedsiębiorcy, właściciele dużych sklepów, przedstawiciele wolnych zawodów oraz wyżsi urzędnicy. Ostatnią, drobnomieszczaństwo, stanowili drobni kupcy i przedsiębiorcy, właściciele kamienic oraz rzemieślnicy.

Na skutek industrializacji oraz urbanizacji nastąpił dynamiczny rozwój proletariatu miejskiego. Możliwość awansu społecznego oraz swoboda przemieszczania się powodowały masowy przyływ ludności wiejskiej do miast. Z czasem wraz ze wzrostem liczebności klasy robotniczej rozpoczęła się walka o poprawę warunków pracy i ustawodawstwo socjalne. W jej efekcie na przełomie XIX i XX w. nastąpiła znaczna poprawa warunków bytowych robotników,

wzrost dochodów oraz wprowadzenie szeregu praw socjalnych (ubezpieczenia, zasiłki powypadkowe i chorobowe).

Innym przejawem zmian w obrazie społeczeństwa była **walka o równouprawnienie kobiet**. Ruch emancypacyjny (sufrażystek) zaczął się rozwijać się pod koniec XIX w. pod hasłami walki o prawa polityczne. Feministki (**Emily Davison, Alice Paul i Lucy Burns**) stosowały różne metody walki, m.in. przykuwanie się łańcuchami do ogrodzeń, podpalanie skrzynek pocztowych czy wybijanie szyb w oknach wystawowych. Doprowadziły w końcu do stopniowego rozwoju praw: zyskały władzę rodzicielską dla kobiet, możliwość studiowania (1863 – Szwajcaria), prawo podejmowania pracy. Ostatecznie prawa polityczne przyznano im już przed I wojną światową. O prawa wyborcze dla kobiet walczyły sufrażystki (**Emmeline Pankhurst**).

Rozwój praw wyborczych dla kobiet

rok	kraj
1869	terytorium Wyoming w USA
1893	Nowa Zelandia (jako dominium) – bierne od 1919
1902	Australia
1906	Finlandia
1918	Polska, Austria, Niemcy
1920	Stany Zjednoczone, Czechosłowacja
1928	Wielka Brytania i Irlandia
1930	Turcja
1944	Francja
1946	Włochy
1971	Szwajcaria (choć dopiero od 1991 wszystkie kantony)
1976	Portugalia
1984	Lichtenstein
2005	Kuwejt (dotąd nie ratyfikowano)
2015	Arabia Saudyjska

Kobiety z plakatem głoszącym:
Prawo wyborcze dla kobiet,
Wielka Brytania, ok. 1908 r.

Społeczeństwo polskie w XIX w.

Rozwój gospodarczy i przemysłowy doprowadził do zmian w strukturze społecznej Polski pod zaborami. $\frac{2}{3}$ **szlachty przeprowadziło się do miast**, gdzie zasiliło szeregi burżuazji, drobnomieszczaństwa, inteligencji, proletariatu. Tworzyła się wielka finansjera będąca rezultatem kooperacji i zespolenia przemysłu i bankowości. Polacy nie mieli jednak własnego państwa, dlatego nie uzyskali pozycji dominujących w ówczesnym układzie społeczno-ekonomicznym (z Niemcami, Rosjanami, a nawet Żydami). Na pierwsze miejsce w nowym układzie

Antoni Dworzak, Bedřich Smetana (Czechy), Niccolò Paganini, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Gaetano Donizetti (Włochy), Stanisław Moniuszko, Fryderyk Chopin, Henryk Wieniawski (Polska).

Polscy uczeni, odkrywcy i wynalazcy w XIX wieku

rok	uczony	odkrycie/wynalazek/dokonanie
1800	Jan Śniadecki, Jędrzej Śniadecki	polska terminologia dla matematyki, chemii i astronomii
1807–1814	Samuel Bogusław Linde	<i>Słownik języka polskiego t. I–VI</i> ()
1810 1813 1818	Abraham Stern	» kosiarka » maszyna rachunkowa » młockarnia
1815	Stanisław Staszic	<i>O ziemióródstwie Karpatów i innych gór i równin Polski</i>
1818	Józef Bem	<i>Uwagi o rakietach zapalających</i>
1830 1834	Maurycy Mochnacki	» <i>O literaturze polskiej w wieku dziewiętnastym</i> » <i>Powstanie narodu polskiego w r. 1830 i 1831</i>
1839 1845	Edmund Strzelecki	» odkrycie złota w Australii, » monografia <i>Nowej Południowej Walii</i>
1846–1851 1854	Joachim Lelewel	» <i>Polska wieków średnich</i> » <i>Uwagi nad dziejami Polski i ludu jej</i>
1852 1853	Ignacy Łukasiewicz	» uzyskanie ropy naftowej » lampa naftowa
1857–1890	Oskar Kolberg	wielotomowe dzieło <i>Lud. Jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce.</i>
1860	Adam Prażmowski	odkrycie polaryzacji światła korony słonecznej
1870	Karol Estreicher	<i>Bibliografia polska t. I–XXVI</i>
1870–1893	Ernest Malinowski	projekt i budowa górskiej linii kolejowej w Peru
1844	Ignacy Domeyko	naukowy opis minerałów oraz odkrycie nowych
1865–1879	Benedykt Dybowski	badania jeziora Bajkał i jego fauny
1885 1883	Zygmunt Wróblewski	» odkrycie nadprzewodnictwa metali; » skroplenie powietrza, tlenu, azotu i tlenku węgla (wspólnie z K. Olszewskim)

rok	uczony	odkrycie/wynalazek/dokonywanie
1883 1895	Karol Olszewski	» skroplenie powietrza, tlenu, azotu i tlenku węgla (wspólnie z Z. Wróblewskim) » skroplenie argonu
ok. 1885	Stefan Drzewiecki	teoria lotu samolotu i śmigła (korzystali z niej bracia Wright)
lata 80. i 90. XIX w.	Stanisław Kostanecki	opracowanie teorii barwników organicznych (roślinnych)
1890 1903	Konstanty Ciołkowski	» pierwsza teoria napędu raketowego » teoria lotu rakiety o zmiennej masie
1897 1902–1903	Jan Szczepanik	» telekroskop » barwoczuły papier
1898	Maria Skłodowska-Curie	polon, rad
1908–1939	Stanisław Estreicher	kolejne tomy <i>Bibliografii polskiej</i> (XXIII–XXXIII)
1901	Tadeusz Estreicher	urządzenie do skraplania wodoru, badania w zakresie niskich temperatur
1903	Leon Marchlewski	badania nad chlorofilem
1894 1909 1910	Kazimierz Prószyński	» paleograf » oburator » aeroskop
1909 1910	Wacław Sierpiński	» teoria mnogości, » teoria liczb i teoria funkcji rzeczywistych
1908 1912	Kazimierz Funk	» wprowadzenie nazwy „witamina” » wydzielenie witaminy B

Joachim Lelevel – wybitny polski historyk, bibliograf, sławista oraz działacz polityczny

Karol Olszewski – wspólnie z Zygmuntem Wróblewskim skroplił powietrze, tlen, azot i tlenek węgla

Maria Skłodowska-Curie – podwójna laureatka Nagrody Nobla z dziedziny fizyki i chemii

Najważniejsze wydarzenia w polityce zagranicznej po 1989 r.:

- XI 1990 – podpisanie traktatu ze zjednoczonymi Niemcami
- **15 II 1991** – spotkanie prezydentów Polski, Czechosłowacji i Węgier w Budapeszcie i Wyszehradzie, utworzenie tzw. **Grupy Wyszehradzkiej**
- 1991 – rozwiązanie RWPG i Układu Warszawskiego, przyjęcie Polski do Rady Europy
- XII 1991 – układ o stowarzyszeniu z EWG
- IX 1993 – ewakuacja ostatnich jednostek rosyjskich stacjonujących w Polsce
- 21 XII 1992 – podpisanie układu o Środkowoeuropejskim Porozumieniu o Wolnym Handlu (CEFTA) – Polska, Węgry, Czechy i Słowacja
- VII 1993 – konkordat z Watykanem (ratyfikowany w 1998 r.)
- **12 III 1999** – **przyjęcie Polski do NATO**
- IV 2003 – podpisanie w Atenach traktatu akcesyjnego do Unii Europejskiej
- **1 V 2004** – **początek członkostwa w Unii Europejskiej**
- 1 XII 2014 – początek pełnienia przez Donalda Tuska funkcji przewodniczącego Rady Europejskiej

Polityka zagraniczna w obszarze Europy Środkowo-Wschodniej

• Grupa Wyszehradzka

Powstała w roku 1991 Grupa Wyszehradzka stanowi forum współpracy Polski, Węgier, Czech i Słowacji (wcześniej Czechosłowacji). Deklarację współpracy podpisali prezydenci Lech Wałęsa, Vaclav Havel oraz Jozsev Antall. Od roku 2004 wszystkie kraje Grupy Wyszehradzkiej stały się członkami Unii Europejskiej. Poza sprawami Unii tematem spotkań są zagadnienia związane z Europą Środkową, kwestie współpracy kulturalnej, naukowej oraz edukacyjnej. Jedyną stałą instytucją jest Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki z siedzibą w Bratysławie.

• Relacje Polski z Ukrainą

W styczniu 1992 roku Polska nawiązała stosunki dyplomatyczne z Ukrainą, zawarto umowę o dobrosąsiedzkiej przyjaźni i współpracy (maja 1992). Po wstąpieniu do Unii Europejskiej Polska stała się rzecznikiem integracji Ukrainy z UE, inicjując *Partnerstwo Wschodnie*. Polska udzieliła pełnego poparcia Ukrainie w czasie tzw. *pomarańczowej rewolucji* oraz wydarzeń na Majdanie. Dała także schronienie uciekającym Ukraińcom w 2015 roku. Również w lutym 2022 roku, kiedy doszło do ponownej eskalacji konfliktu z Rosją, Polska przyjęła ponad 2 mln uchodźców z Ukrainy i nadal aktywnie wspiera Ukrainę, zabiegając m.in. o pomoc dla walczącego kraju na forum międzynarodowym.

• Relacje Polski z państwami bałtyckimi

Państwa bałtyckie, obok Polski, są członkami zarówno NATO, jak i Unii Europejskiej. Litwa, Łotwa i Estonia współpracują z Polską w ramach *Partnerstwa Wschodniego*. Punktem problematycznym w relacjach polsko-litewskich jest litewska polityka dotycząca mniejszości narodowych (m.in. kwestia pisowni nazwisk).

KATASTROFA SMOLEŃSKA

10 kwietnia 2010 r. o godzinie 8:41 czasu środkowoeuropejskiego w okolicach Smoleńska (Rosja) doszło do katastrofy samolotu rządowego Tu-154M, w której zginęli przedstawiciele najwyższych władz państwa polskiego oraz politycy, którzy lecieli na obchody 70. rocznicy

zbrodni katyńskiej. Wśród ofiar byli m.in. prezydent RP Lech Kaczyński z małżonką Marią Kaczyńską, ostatni prezydent RP na uchodźstwie Ryszard Kaczorowski, wicemarszałkowie Sejmu i Senatu, 18 parlamentarzystów, dowódcy wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych RP, pracownicy Kancelarii Prezydenta, szefowie instytucji państwowych, duchowni, przedstawiciele ministerstw, organizacji kombatanckich i społecznych oraz osoby towarzyszące, a także cała załoga samolotu – **łącznie 96 ofiar.**

Przyczyny i przebieg katastrofy stały się tematem debaty publicznej i nadal budzą wiele kontrowersji. Strona rosyjska nie zwróciła Polsce wraku samolotu.

KRYZYS DEMOGRAFICZNY

Proces spadku urodzin, który pojawił się w Polsce w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku, uległ dalszemu pogłębieniu w latach dziewięćdziesiątych oraz w wieku XXI. Jego efektem jest m.in. postępujący proces starzenia się społeczeństwa.

Gospodarka w XX wieku

Poglądy na gospodarkę

protekcjonizm	upowszechniony pod koniec XIX i na początku XX w.; polityka czynnego wspierania rodzimej gospodarki przez państwo poprzez cła ochronne, inwestycje w przemysł rodzimy, zamówienia publiczne, ulgi podatkowe; powiązany z militarystką: interes państwa związany z interesem prywatnym; w okresie I wojny światowej dynamiczny rozwój protekcjonizmu; regulacje państwowe dotyczące charakteru produkcji i dystrybucji surowców, militaryzacja gospodarki: Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Rosja (tzw. kapitalizm państwowo-monopolistyczny); po wojnie służył regulacji dystrybucji oraz walce ze spekulacją, wprowadzanie cen maksymalnych, reglamentacja sprzedaży produktów; ochrona rynków: m.in. polsko-niemiecka wojna celna (1925)
interwencjonizm państwowy	w USA znany pod nazwą New Deal; powszechny w latach wielkiego kryzysu gospodarczego i związany z fiaskiem polityki protekcjonizmu; założenia teoretyczne Johna Keynesa (keynesizm); ingerencja państwa w celu dynamizacji gospodarki różnymi metodami; zasiłki dla bezrobotnych, roboty publiczne, inwestycje w infrastrukturę (np. autostrady i kolej – Niemcy, melioracje – Włochy); ścisła kontrola państwa nad finansami i bankowością
monetarizm (neoliberalizm)	za twórców uważa się m.in. Friedricha von Hayeka i Milтона Friedmana; podstawowym założeniem było przyjęcie pieniądza jako regulatora gospodarki (o sile gospodarczej decydować miała siła waluty); neoliberalizm szukał oparcia ekonomii w wolnym rynku i jego zasadach; rola państwa ograniczała się do regulowania ogólnych zasad funkcjonowania gospodarki, m.in. poprzez prawo; zasady neoliberalizmu z powodzeniem wprowadzali m. in. M. Thatcher i R. Reagan

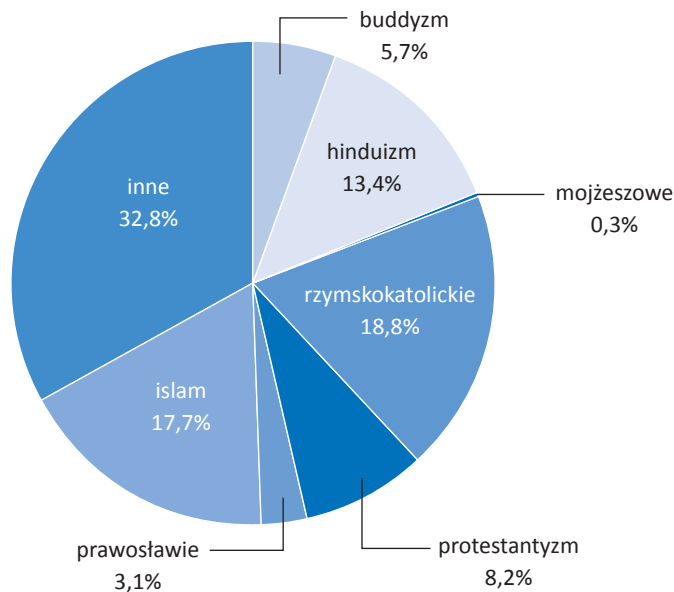
Charakterystyka systemu produkcji

- nowe formy organizacji produkcji: powstawanie wielkich zintegrowanych zakładów (amerykański Ford), podział przedsiębiorstwa na działy (General Motors, lata 20.), system mieszany (japońska Toyota, lata 30.)
- do lat 30. występowało współistnienie produkcji rzemieślniczej i taśmowej w przemyśle
- wzrost roli i liczebności wykwalifikowanej siły robotników-fachowców
- w latach 50. próby udoskonalenia produkcji taśmowej w Europie

Religia w XX wieku

Religie we współczesnym świecie

Około 60% ludności świata wyznaje jakąś religię. Najwięcej wyznawców mają: chrześcijaństwo, islam, buddyzm i religie Chin. Jeżeli brać pod uwagę wszystkie odłamy, w poczet chrześcijan zalicza się 1/3 ludności świata (ponad 2 miliardy, około 1,3 mld – katolicy). Chrześcijaństwo i islam są religiami monoteistycznymi (uznają istnienie jednego boga).

Sobór watykański II (1962–1965)

Zorganizowany został w duchu *aggiornamento* (czyli **unowocześnienia Kościoła**) przez Jana XXIII w 1962 r., zakończył go Paweł VI w XII 1965 r. W obradach uczestniczyło ponad trzy tysiące duchownych oraz eksperci. Podjęto decyzje w kluczowych dla Kościoła kwestiach, co zmieniło jego obraz we współczesnym świecie.

REPETYTORIUM

liceum / technikum

historia

Historia to niełatwy przedmiot – aby nauka stała się przyjemna i efektywna, sięgnij po **Repetitorium – historia**. To najaktualniejsza publikacja, zgodna z wymaganiami maturalnymi i podstawą programową. Wszystkie niezbędne informacje zostały zaprezentowane czytelnie, przy użyciu przystępnego języka, aby nauka nie stanowiła problemu. Repetitorium zawiera mapy, zdjęcia i schematy uzupełniające informacje tak, aby jak najłatwiej można było je zrozumieć i przyswoić. Z nami historia to pestka już od pierwszej klasy!

W serii ukazały się:

 GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl

ISBN 978-83-8186-068-0

9 788381 860680